

спеціалістів, гірудотерапія викликає такі ефекти, як зниження згортання крові, руйнування тромбів поліпшення постачання кров'ю тканин і органів і т. п.

Також у даній науковій роботі розглянемо продукти тваринного походження, які мають лікувальні властивості. Найпоширенішими з них є апітерапія - це лікування бджолами та продуктами бджільництва. Лікування бджолами - це так званий підмор (тіла мертвих бджіл). Досить великий список продуктів бджільництва - це мед, бджолиний віск, маточне молочко, бджолиний пилок, бджолина отрута, прополіс є ефективними препаратами, витягнутими безпосередньо з рослин й є носіями всіх їх живильних речовин. Лікують такі хвороби, як гастрит, виразка, хворі суглоби, захворювання дихальних шляхів, шкірні захворювання і т. п. Також ці продукти мають антисептичний і ранозаживляючий ефект, рекомендуються як імуностимулятор.

Не менш широко використовують у лікуванні молочні продукти. Так, молоко рекомендується вживати при виразкових хворобах, гастриті, атеросклерозі, гіпертонічній хворобі. Кефір цінний тим, що в його складі є молочнокислі бактерії, які мають властивість затримувати розвиток деяких шкідливих мікроорганізмів і сприяти продовженню життя людини. Сир входить до складу дієт при лікуванні захворювань печінки, атеросклерозу і гіпертонічної хвороби,

Важливою для здоров'я людини є зміїна отрута — джерело одержання антизміїних сироваток та діагностичних реактивів для визначення захворювань крові тощо. На основі зміїної отрути виготовляють препарати Віпраксин, Кобротоксин тощо.

Популярним та розповсюдженим є лікування мумією - природня суміш органічної і неорганічної добре розчинної у воді речовини тваринного походження. Володіє завдяки своєму складу дуже широким спектром лікувальних властивостей, а саме лікує захворювання і пошкодження опорно-рухового апарату (удари, переломи), захворювання шкірних покривів (рубці, екзема), захворювання серцево-судинної системи (серцева недостатність) і т. п.

Менш популярним, але не менш важливим є лікування бодягою або річковою губкою. Бодяга представляє собою колонії губок, що мешкають у прісній воді у вигляді плоских наростів або розгалужених. Застосовується у вигляді мазей при хронічному ревматизмі, неспецифічних хронічних артритів, поліартритів, люмбаго, ішіасі, невралгіях, міалгіях.

Дуже корисними є панти оленів. Препарати на основі пантів використовують при анемії, виснаженні загальному ослабленні організму після інфекційних захворювань, при недостатності серцево-судинної системи, повільному загоєнні ран. Панти збільшують життєву силу, зміцнюють м'язи й кістки, виліковують ослаблення зору і слуху, застосовуються при лікуванні

ревматизму, остеомієліту, при різних функціональних розладах статевої системи як у чоловіків, так і у жінок.

Перепелині яйця, вживання цього продукту не викликає алергії і побічних явищ, наприклад, діатезу навіть в тих, яким протипоказані курячі яйця. Перепелині яйця містять багато різних живильних речовин, також вони володіють терапевтичним ефектом. Цей продукт використовується для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту, цитовидної і вилочкової залоз. Також цей продукт успішно лікує бронхіальну астму, нервову систему, хронічний холецистит і хвороби серця. В терапевтичному ефекті курячі яйця поступаються перепелиним, але також володіють лікувальною здатністю. Яйця містять безліч коштовних речовин, у тому числі лютеїн і лецитин, їх використовують для лікування нежиті, гаймориту, під час невралгічного нападу, при опіках, кашлі.

В Україні за останні роки активно приділяється велика увага майже всім видам анімотерапії.

Література

1. Рейдерман М.І. Традиційна і нетрадиційна медицина / Рейдерман М.І. – К.: Знання, 1991. – 32 с.
2. Тварин приписують як ліки / [т. Тексту В. Ключев] // Здоров'я і довголіття. – 2007. – 20-26 лют. (№7).
3. Харчук Ю.В. Анімалотерапія. Домашні тварини і наше здоров'я / Харчук Ю.В. – М.: Наука і техніка, 2007. – 304 с.

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА З БІОЛОГІЇ У 8-МУ КЛАСІ

Г.М. Новосад, М.М. Скиба
Київ, Україна

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті зазначено, що система освіти має забезпечувати всебічний розвиток індивідуальності дитини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів та потреб, сучасного світогляду, навичок самостійного наукового пізнання, оволодіння засобами практичної та пізнавальної діяльності [4]. Ці завдання реалізуються в школі під час вивчення учнями різних предметів, зокрема і біології.

Знання, які подаються на уроці, не завжди є достатніми для розвитку здібностей учнів. З метою розширення і поглиблення знань, розвитку творчих нахилів дитини, формування її свідомості використовують позакласну роботу, тобто роботу, яка виходить за межі уроку. Позакласна робота з

біології в більшості випадків нерозривно пов'язана з навчально-виховним процесом, здійснюваним на уроках.

Теоретичні засади організації позакласної роботи розглядаються у працях М.М. Верзіліна, В.М. Корсунської, О.І. Нікішова, З.О. Мокеєвої, А.Н. Захлебного, І.Т. Суравегіної, І.В. Мороза, Д.І. Трайтака та інших науковців.

Вагомими принципами позакласного педагогічного процесу є його індивідуалізація, добровільність, пріоритет виховання, розвиток творчості, єдність розвитку і саморозвитку, емоційна привабливість міжособистісних взаємин. Позакласна робота з біології дає можливість розвивати інтереси учнів, їхні здібності, нахили, розширювати кругозір, формувати стійкі потреби самостійно пізнавати, охороняти і примножувати природу [3].

Про шкільний урок говорять: «провести урок». Це природно і логічно. Так сказати про позакласне заняття не можна. Позакласне заняття має інші виміри педагогічних цінностей. Його разом з дітьми треба прожити, чітко виявляючи свою людську позицію, глибокий інтерес до особистості дитини, зосередженість на її духовному світі. Головна особливість позакласної роботи полягає в тому, що вона будується на взаємній співтворчості педагогів і дітей, на їхній дружбі і духовній єдності, на визнанні самоцінності особистості дитини, на взаємодопомозі і взаємній зацікавленості у спільному успіхові і результаті діяльності [2].

Психологи довели, що співтворчість можлива тільки за сприятливих міжособистісних стосунків, духовного психологічного комфорту. Навіть захоплююча діяльність, за всієї її значущості для дитини, остаточного успіху не матиме, якщо відсутній комфорт спілкування. Тому найпершим завданням позакласної роботи є створення таких психолого-педагогічних умов, за яких дитина змогла б реалізувати хоча б мінімум очікувань. Це дає підстави вважати, що позакласна робота – явище більше виховне, ніж дидактичне, що її важливим моментом є не стільки пізнання, скільки духовні стосунки [1].

Отже, позакласну роботу не можна ототожнювати з навчальною роботою на уроці. Організація її проведення позакласної роботи з біології дає змогу розв'язати такі проблеми навчального процесу:

➤ уникнути перевантаження програм із біології й наблизити біологічну освіту до життєвих потреб учнів;

➤ повніше задовольнити пізнавальні інтереси школярів;

➤ органічно поєднати навчальну мету, навчальний матеріал та безпосередній життєвий досвід дитини з її участю у практичній, суспільно-корисній діяльності.

Аналіз досвіду роботи вчителів біології свідчить, що форми й види позакласної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах використовуються епізодично, безсистемно, з недостатнім урахуванням вікових особливостей дітей. Причина цього не лише у відсутності належної уваги до позакласної роботи, але й у недостатній методичній підготовці педагогів до її проведення.

З метою з'ясування найпоширеніших форм і видів позакласної діяльності учнів загальноосвітньої школи нами було проведено опитування учителів біології. Результати дослідження свідчать, що найчастіше в шкільній практиці використовуються такі форми позакласної роботи: екскурсії, заняття гуртків, вечори, тижні біології, біологічні ігри, вікторини, брейн-ринги, КВК, конференції, диспути, свята, конкурси, круглі столи, усні журнали, виставки, ранки та інші. Як бачимо, переважає масова форма роботи.

Нами був розроблений КВК з біології на тему «У світі риб», що включав у себе різноманітні завдання. Під час проходження педагогічної практики у школі № 20 м. Києва нам вдалось провести цей позакласний захід. Учні було розділено на дві команди. Кожна команда мала назву, емблему, вболівальників. Нами були запропоновані такі конкурси:

Конкурс «Представлення команд» – «Акула» та «Камбала».

Конкурс «Розминка»: члени команд відповідають на запитання, номери яких вибирає капітан команди. За правильну відповідь команда одержує один бал, якщо відповідь неповна – 0,5 бала:

1. Чи водяться акули в морях України? (Так, катран, або морська собака).

2. Яка риба є найшвидшою? (Риба-меч – 100-130 км/год).

3. Які риби мають легені й можуть жити без води місяцями? (Дводишні риби: протоптеру, неоцератодус, лепідосирен).

4. Чи бувають риби без луски? (Сом, вугор, меч-раба).

5. До якого віку ростуть риби? (Ріст триває до старості).

6. Назвіть найбільшу і найменшу рибу на Землі. (Китова акула, бичок пандака).

7. Чи завжди горбата горбуша? (До нересту в неї горба немає).

8. Як діє на риб ультразвук? (Під дією ультразвуку риби втрачають рівновагу, випливають на поверхню води догори черевом).

9. Яка риба України має електричний орган? (Скат морська лисиця) та ін.

Конкурс «Упізнай рибу»: спочатку для однієї, а потім для другої команди демонструються уривки відеофільму «Мешканці наших водойм», де показано різні види риб. Гравцям необхідно назвати

їх, визначити систематичне положення. Правильні відповіді оцінюються трьома балами.

Конкурс уболівальників: називається будь-який вид риби. Уболівальники команд мають назвати вид риби, що починається на букву, якою закінчується попередня назва (сом-мерлуза-акула і т.д.).

Конкурс капітанів: капітани із заплющеними очима на дошці малюють рибу (видовжена форма тіла, око, зяброва кришка, хвостовий, черевний, спинний, грудний плавці, бічна лінія). Малюнки оцінюються в 3 бали.

Конкурс «Домашнє завдання»: конкурс на найкращу розповідь про риболовлю (в гумористичному плані). Максимальна оцінка – 5 балів.

Підведення підсумків: визначення та привітання переможців, вручення призів.

Отже, позакласна робота з біології дає змогу формувати в учнів не лише навчальні, а й широкі пізнавальні мотиви. Вона робить навчально-виховний процес у школі цілісним, цікавим, комплексним, індивідуально-особистісним.

Література

1. Активні форми та методи навчання біології : навч. посіб. / уклад. К. М. Задорожний – Х. : Основа, 2008. – 123 с. – (Бібліотека журналу "Біологія" ; вип. 12(72)).
2. Форми та види позакласної роботи з біології в сучасній загальноосвітній школі / Н. Б. Грицай // Нова педагогічна думка. – 2005. – № 3. – С. 86-89.
3. Загальна методика навчання біології: Навч. посібник / І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар та ін.; за ред. І. В. Мороза. – К.: Либідь, 2006. – 592 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. – К.: Шкільний світ, 2001. – 21 с.

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЕКТОРІЯ СТУДЕНТА

*Л.Л. Олійник
Полтава, Україна*

У сучасних умовах життєдіяльності освіта, особливо вища, стає головним чинником соціального і економічного прогресу, де найвищою цінністю і головним капіталом суспільства визначається людина, здатна до пошуку і освоєнню нових знань, прийняттю нестандартних і відповідальних рішень в усіх сферах життєдіяльності. Особливу роль ця проблема відіграє у підготовці майбутнього педагога природничих дисциплін, оскільки підвищуються вимоги до його професійної компетентності.

Зараз якість професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін в українській вищій школі орієнтована на європейський вимір, де визначальним є готовність до самостійної роботи, індивідуалізації програм, самовдосконалення й саморозвитку, вміння здобувати знання й продуктивно використовувати їх у професійній діяльності. Дивлячись на це, викладачам фундаментальних і спеціальних природничих дисциплін у вищому навчальному закладі необхідно не лише сформувати в студентів певний рівень фахових знань і вмінь, а й виробити в них здатність до розв'язання проблемних завдань, до самостійності в навчальній роботі, пошуку інформації, її опрацювання й застосування, розвинути особистісні якості, посилити мотивацію до навчання й ціннісних орієнтацій професійної діяльності.

Останнім часом значне місце в дослідженнях посідає проблема індивідуалізації навчального процесу, розробки і реалізації у підготовці студентів індивідуальних освітніх траєкторій.

Під індивідуальною освітньою траєкторією розуміємо персональних шлях реалізації особистісного потенціалу кожного студента в освіті, тобто це є програма його індивідуальної активності, спрямованість і зміст якої визначаються його волею здатністю як готовністю здійснювати свідомий вибір і діяти згідно етичній вольовій відповідальності.

У зв'язку з тим, що розглядаємо індивідуально-освітню траєкторію як освітню програму, необхідно обумовити позиції, з яких досліджується ця освітня програма. Індивідуальна освітня програма – один з можливих проектів навчальної діяльності студента. Складання індивідуальної освітньої програми пропонується студентові для осмислення власного індивідуального освітнього маршруту.

Освітню програму з одного боку як організаційно-управлінське знання, що дозволяє реалізувати принцип особистісної орієнтації освітнього процесу через визначення умов, сприяючих досягненню студентами з різними освітніми потребами і можливостями встановленого стандарту освіти.

З іншого боку, освітня програма визначається як індивідуальна траєкторія студента, яка створена з урахуванням його індивідуальних особливостей.

Визначення освітньої програми як індивідуальної траєкторії є провідною характеристикою і дозволяє представити освітню програму своєрідною моделлю шляхів досягнення освітнього стандарту, коли вибір шляху реалізації стандарту залежить від індивідуальних особливостей конкретного студента.

Навчання студентів за індивідуальними освітніми траєкторіями з використанням інтерактивних технологій – це інвестиції в майбутнє. Справжній результат такого досвіду позначиться під час виконання професійної діяльності, здобуття подальшої професійної освіти, коли знадобиться висока міра відповідальності, самостійності, комунікативної і професійної культури.